

Estetiska - Filosofiska Fakulteten

Ingmarie Andersson

Två läsinlärningsmetoder

En jämförelse mellan den syntetiska och analytiska metoden.

Two reading methods

A comparison with the synthetic and analytical method

Examensarbete 10 poäng

Lärarprogrammet

Datum: 06-06-13

Handledare: Hector Perez Prieto

Abstract

This essay focuses on two different reading methodologies. Their strengths and weaknesses are discussed within. I have found the answer during literature reading and interview with teachers.

Students learning by the first method called the synthetic method or even the sound method may lose a deal of comprehension but do become technically proficient readers.

The other method, the analytical method, focuses more the students' comprehension of the texts they read and less on the technique. The joy of reading is the primary concern with the understanding that technique develops secondarily. There are a variety of reasons why students don't learn how to read but central of their success is an actively engaged and aware teacher.

Self-esteem plays a large role as well. The teachers' encouragement, especially in the beginning, is vital to maintaining students' self-esteem.

Keywords: analytical method, code off, read understanding, synthetic method

Sammanfattning

Jag har i min uppsats belyst två olika läsinlärningsmetoder. I det arbetet har jag funnit svar på vad de olika metoderna har för styrkor och svagheter. Svaren på frågorna har jag sökt i litteraturen och genom intervjuer med lärare.

I den syntetiska metoden även kallad ljudmetoden är inte läsförståelsen det primära här har man lagt tyngdpunkten på att eleverna ska bli tekniskt duktiga läsare. Den analytiska metoden arbetar utifrån att eleverna får en förförståelse av texter de läser och fokuserar mindre på tekniken. Här är läsglädjen det primära, tekniken kommer senare.

Det finns många orsaker till att elever inte lär sig läsa men en engagerad och lyhörd lärare har stor betydelse för inläringen. Viktigt är också att eleverna inte tappar självförtroendet i början på sin läsinlärning här spelar lärarens uppmuntran en viktig roll.

Nyckelord: analytisk metod, avkoda, läsförståelse, syntetisk metod

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	1
Syfte och frågeställning	1
Metod	2
Upplägg och urval	2
Litteraturgenomgång	4
Inledning	4
Vad är läsning?	4
Knäcka koden	4
Språklig medvetenhet	5
Läsningens två delar	7
Automatiserad avkodning	8
Vad är automatiserad avkodning?	8
Hur tränar man avkodning?	9
Läsförståelse	10
Vad är läsförståelse?	10
Hur tränar man läsförståelse?	11
Teoretisk syn på läsinlärning	12
Behavioristisk teori	12
Kognitiv teori	13
Läsinlärningsmetoder	13
Den syntetiska metoden	13
Undervisningens metodiska upplägg	14
Den analytiska metoden	15
Undervisningens metodiska upplägg	15
Empirisk studie	20
Intervjufrågor	20

Resultat	18
Ann	18
Sammanfattning och tolkning av intervju	20
Yvonne	20
Sammanfattning och tolkning av intervju	22
Margareta	23
Sammanfattning och tolkning av intervju	25
Ulla	25
Sammanfattning och tolkning av intervju	27
Birgitta	28
Sammanfattning och tolkning av intervju	29
Sammanfattning och tolkning av intervjuer	30
Kritik mot metoderna enligt litteraturen	30
Kritik mot den syntetiska metoden	30
Sammanfattning	31
Kritik mot den analytiska metoden	31
Sammanfattning	32
Vilken metod bör man välja?	33
Slutdiskussion	33
Förslag till vidare forskning	37
Referenslista	38

Inledning

Bakgrund

Som blivande lärare är en av mina viktigaste uppgifter att lära barn läsa och skriva. Kravet på läs- och skrivkunnighet är enormt stort i det informationssamhälle vi lever i idag.

Om man inte behärskar de grundläggande färdigheterna läsa och skriva har man stora svårigheter att få arbete i dagens samhälle. Det är därför viktigt att alla, när de går ut ur skolan, verkligen har fått all den hjälp och stöd de har behövt för att uppnå den färdigheten.

Vi måste därför som lärare alltid ha i minnet att *”skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift”*(Lpo 94, s.12).

Jag vet att man som lärare måste vara väl insatt i de olika läs- och skrivinlärningsmetoder som är vanligt förekommande för att kunna tillgodose allas behov. Om jag som lärare vet vad de olika metoderna har att erbjuda är det lättare att plocka ut de godbitar som finns.

Att jag har valt att titta lite närmare på den syntetiska metoden och den analytiska beror på att de är varandras motsatser. På de skolor som finns i min närhet är det den syntetiska metoden/ljudmetoden som är den mest förekommande men man har ändå valt att ta in den analytiska metoden vid vissa tillfällen. Det har fått mig att vilja ta reda på den kritik som ges till de olika metoderna eftersom man väljer att blanda de två.

Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att belysa de två metoder inom läs- och skrivinläring som står längst ifrån varandra, den syntetiska och den analytiska metoden. Är någon av dessa metoder bättre än den andra för att uppnå läsning med förståelse.

För att nå det syftet ska jag söka svar på följande frågeställning:

Vilken kritik får den syntetiska respektive den analytiska metoden för läsinläringen enligt forskningen?

Mina intervjuer ska ge svar på följande frågeställning:

Vad är lärarnas erfarenheter av att använda den läsinlärningsmetod de använder?

Metod

För att förstå varför läs- och skrivinlärningsmetoder skiljer sig åt och hur man arbetar med olika metoder bör man ha kunskap om deras primära grundelement till inläring. Utgår man från en holistisk teori är inläringen inriktad på läsförståelsen och elevens eget initiativ till lärande. Har man ett behavioristisk synsätt utgår man inläringen från fonemen och det är läraren som bestämmer när eleverna får gå vidare i inläringen. Här fick jag svar på min första fråga i Åkerbloms bok (1988).

Att sedan ta hjälp av bibliotekarier på Universitetsbiblioteket Campus var till stor nytta. Här fick jag vidare vägledning hur jag skulle söka den litteratur som var relevant för ämnet. Den litteratur som kändes lämplig i ämnet var Lundberg, Björk & Liberg, Stadler, Arnqvist Allard & Rudqvist och Taube eftersom de står i motsats till varandra.

Ur denna litteratur växte mitt intresse för *hur läsning uppstår och vad läsförståelsen har för betydelse*. Att sedan lära eleverna genom att leka med språket har ovanstående författare/forskare ansett betydelsefullt. Därför ville jag även ha med förslag på bra litteratur att söka sådana lekar och övningar i.

Upplägg och urval

I den empiriska delen av min studie har jag valt att intervjua två lärare från varje metod för att få information om vad de anser om det sätt de arbetar utifrån.

Vilka svagheter resp. styrkor de tycker att metoden har?

Kompletterar de med någon annan metod än den som de anser att de grundar sin inläring på?

Jag har även valt att intervjua en speciallärare för att höra hur hon arbetar med de barn som inte ”knäcker koden”. Samtliga lärare arbetar med läs- och skrivinläring i de lägre åren.

Jag har använt mig av kvalitativa intervjuer.

Metoden ger möjlighet till djupare information som gör det möjligt att förstå hur läraren ser på sin undervisning och hur den sammanfaller med målsättningen. Kunskapen man får vid en sådan intervju har man direkt nytta av i sin profession som lärare (Johansson, Svedner, 2004). Metoden tillåter även att de frågor man vill få svar på kan falla naturligt in i själva intervjun och behöver inte vara i en viss ordningsföljd (Trost, 2005).

I den öppenheten hoppas jag få svar på de frågor som är viktigt att tänka på, när man ska välja mellan någon av de två läsinlärningsmetoderna.

I intervjuerna vill jag ta reda på vad varje lärare har för synpunkter på den metod de använder och vad de gör om den inte når alla barn?

Min tanke när jag gjorde urvalet av lärare bestod i att lärarna inte skulle befinna sig på samma skolor och på det sättet ha samma syn på läsinlärningsmetod och att de hade lång lärarerfarenhet så att de kunde se ett resultat av sitt arbete.

Kontakten med lärarna togs per telefon och via besök på skolorna. Där presenterade jag mig och berättade om syftet med mitt examensarbete. Datum och tid bestämdes för besök och intervju. Jag berättade i korthet vad intervjun skulle handla om. Här frågade jag också om det gick bra att använda bandspelare eftersom det skulle hjälpa mig när jag bearbetade intervjuerna. Ingen av lärarna sa nej till att bli inspelade på band.

Valet av att använda bandspelare grundar sig på att jag som intervjuare kan fokusera på själva intervjun och inte störas av att göra egna anteckningar (Johansson, Svedner, 2004)

Lärarna fick inte frågorna i förväg och det berodde på att jag ansåg att de kanske inte skulle svara utifrån hur de praktiskt arbetade med metoden utan ifrån ett teoretiskt perspektiv.

Lärare	Yrkesverksamma år	Klass/ antal	Klassammansättning
Ann lågstadielärare	26	Ålderhomogen År 1 24	Inga socialproblem
Yvonne lågstadielärare	17	Åldersblandat År 1-3 25	Inga sociala problem
Margareta 1-7 Sv/so	10	Åldershomogen År 3 23	Ett fåtal sociala problem
Ulla 1-7 Ma/no	15	Åldershomogen År 2	Ett fåtal sociala problem
Birgitta spec.lärare	35	Elever från år 1-3	Ett flertal sociala problem

(Namn på lärare är fiktiva)

Litteraturgenomgång

Inledning

Uppsatsen inleds med en beskrivning om vad läsning är och hur läs- och skrivförmåga uppnås enligt olika forskares synsätt. Där Lundberg (1984), Witting (1993) och Arnqvist (1993) står för det behavioristiska synsättet medan Allard, Rudqvist, Sundblad och Stadler (2001) står för det holistiska synsättet. Därefter kommer en presentation av de två grundläggande läsinlärningsmetoderna, den syntetiska och den analytiska metoden och vad som skiljer dem åt (Åkerblom, 1988).

Vad är läsning?

Att läsa är ingen förmåga som uppstår automatiskt menar många forskare bl.a. Lundberg (1984) och Arnqvist (1993), utan läsning är något man måste lära sig. När barnen börjar skolan har de i allmänhet ett väl fungerande talspråk. Men därifrån är steget långt till att kunna läsa. Lundberg (1984) och Arnqvist (1993) menar att det finns väsentliga skillnader mellan tal och skrift. Ett samtal är språkljud i ett flöde där intonation, kroppsspråk och samspel mellan personerna förstärker det man säger. De samtalande parterna har också kontakt med varandra i tid och rum. Skriven text är däremot abstrakt, livlös, tyst och en enkelriktad kommunikation. Texten är också producerad på annan plats i en annan tid. Detta gör att skriven text måste ha en annan uppbyggnad jämfört med talspråk menar de. Man kan inte skriva som man talar.

Allard, Rudqvist, Sundblad (2001) menar att skriften är en naturlig följd av talspråket och tillägnas på liknande sätt. Barnen kan själva utifrån behovet av att förstå, upptäcka hur man gör när man läser. Att tala och läsa är båda ett språkligt fenomen och att lära sig läsa är en vidareutveckling av kända språkliga strukturer till att omfatta även skriftspråket.

Läsning är en kognitiv eller en kunskapsinriktad process där läsaren försöker förstå författarens tankar. Det är en aktiv process som kräver att man har kunskaper eller förförståelse av texten (Åkerblom, 1988).

Knäcka koden

Lundberg (1984) skriver att den alfabetiska skriften inte alltid representerar språkljuden. Den återger en abstrakt sida av språket. Detta gör att nybörjaren har svårt att ”knäcka koden”. Det

råder ingen konstant motsvarighet till ett givet fonem. Fonem låter olika i de konkreta talljuden beroende på var i ordet de finns och vilka andra ljud som finns omkring (Lundberg, 1984).

Enligt Stadler (1998) finns det inte något säkert sätt att få elever att läsa samman bokstäver till ord. Hon menar att det inte går att beskriva vad som händer när ett barn börjar läsa. Alla talar om att ”knäcka koden” men det räcker inte med att översätta bokstav till ljud. Det tillkommer andra faktorer t.ex. tempo, klang, och tonfall. För eleven är det en slags aha upplevelse.

Arnqvist (1993) menar att just ”knäcka koden” är en av tre svårigheter för nybörjarläsaren. De andra två är avsaknad av automatiserad avkodning och läsförståelse. Dålig läsförståelse kan orsakas av dåligt ordförråd, mindre utvecklade minnesstrategier eller att avkodningen inte automatiserats och därför kräver så mycket energi och tankeverksamhet att förståelsen blir lidande.

Språklig medvetenhet

Innan barn lär sig läsa och skriva, och det talade språket är den enda kommunikationen, är uppmärksamheten helt inriktad på språkets budskap (Lundberg, 1984). Vid möten med skriven text räcker det inte med att koncentrera sig på att förstå textens innehåll menar många forskare. Skriven text är en abstrakt konstruktion av symboler som ska tolkas och kodas om till ljud och ord. Skriften är också mer formell än talat språk.

För att kunna läsa och skriva krävs att man har en viss insikt om språkets formsida. Språklig eller lingvistisk medvetenhet innebär att man kan skifta från innehåll till form. Det krävs alltså att eleven har uppnått en viss språklig medvetenhet för att denne ska kunna ”knäcka koden”. I en undersökning som Lundberg (1984) deltagit i visade det sig att det är möjligt att förutsäga hur läsinläringen kommer att gå för ett barn genom att studera barnets språkliga utvecklingsnivå i förskolan. Han skriver också att man i en annan undersökning sett att barn med träning utvecklat den lingvistiska medvetenheten. Träning skedde i lekform och innehöll bl.a. rim, ramsor, uppdelning av ord i stavelser och fonem, sammansmältning av stavelser och fonem till ord, undersökning av ljud i början av t.ex. namn. Lundberg (1984) säger vidare, när eleverna sedan ”knäckt koden” ska man inte slå sig till ro. Den lingvistiska medvetenheten måste fortsätta att utvecklas. Han hänvisar till en undersökning av Menyuk & Flood som visat

att svaga läsare inte utvecklat den lingvistiska medvetenheten i skolan. Det innebär att den traditionella grammatik undervisningen inte tycks utveckla den. Det man istället bör göra är att låta eleverna leka med språket, ge dem en möjlighet att ” gå på upptäcktsfärd i språkets formvärld” han nämner följande förslag på övningar.

- producera rim
- hitta på och förklara vitsar och gåtor
- upptäcka och producera tvetydigheter
- göra omskrivningar av meningar och uttryck
- hemligt språk
- få kunskap om hur språket används i olika situationer
- upptäcka släktskap mellan ord

(Lundberg, 1984, s.39 och s. 48)

Allard, Rundqvist och Sundblad (2001) skriver att Lundbergs ovanstående åsikter om språket och språklig medvetenhet är den dominerande utgångspunkten för läsundervisning. De hänvisar till Donaldson i Allard, Rundqvist och Sundblad (2001), som menar att många språkforskare betraktar språken som formella system, vilket gör att många drar slutsatsen att språket måste läras in på ett formellt sätt. De säger vidare, att inläring på ett formellt sätt kräver en språklig eller lingvistisk medvetenhet. Den aspekt av den språkliga medvetenheten som betonas mest i Sverige är den fonologiska medvetenheten. Fonologisk medvetenhet anser de innebär, en medvetenhet om att språket består av ljud och en förmåga att bortse från betydelser och innehåll för att enbart kunna fokusera på ljuden och deras sammanfogningar till ord.

En förutsättning för läs- och skrivinläring är enligt Stadler (1998) att man har en fonologisk medvetenhet. Har man brister här visar det sig bl.a. i svårigheter att uppfatta skillnader mellan olika ljud och att komma ihåg sekvenser av ljud i ord. En elev med brister i sin fonologiska medvetenhet måste få hjälp att öva upp den.

Arnqvist (1993) skriver att man kan tolka sambandet mellan läsfärdighet och språklig medvetenhet på tre olika sätt. Det första är att språklig medvetenhet är en förutsättning för läsinläring. Det andra sättet är att språklig medvetenhet uppkommer när man lär sig läsa och det tredje att den kognitiva färdigheten påverkar både språklig medvetenhet och läsinläring.

Arnqvist (1993) menar också att man kan hitta stöd för alla tre tolkningarna i den forskning som finns på området och refererar till en rad olika undersökningar. Han själv har dock gjort undersökningar som visar att träning i språklig medvetenhet har gynnat läsförmågan.

Läsningens två delar

Trots att läsning är en komplicerad process och i praktiken odelbar kan man i teorin dela upp den i två delar, avkodning och förståelse. Dessa två delar har ett ömsesidigt beroende av varandra. För att läsa en text måste man avkoda texten relativt snabbt och korrekt, men avkodningen underlättas också om man förstår det man läser. Trots det hävdar Stadler (1998) att avkodning inte alltid ger förståelse, men att en korrekt avkodning är en förutsättning för full läsförståelse.

Arnqvist (1993) håller med Stadler (1998) om att avkodningen måste vara automatiserad för att inte förståelsen av texten ska bli lidande men att en perfekt avkodning inte betyder att man har god läsförståelse (Arnqvist, 1993).

Lundberg (1984) menar att ordavkodning är grunden för läsning. Han hävdar att någon form av ordavkodning alltid sker vid läsning, ortografisk eller fonologisk. Han har i undersökningar sett att avkodning kan ske som ett tyst inre tal. Speciellt vid svårare ord är ljudningen vanlig. Tyst tal/ljudning kan vara ett stöd för korttidsminnet och följaktligen även förståelsen av texten (Lundberg, 1984).

Allard, Rudqvist och Sundblad (2001) skriver att all läsning börjar i kunskaper, erfarenheter och förförståelse. Avläsning är inte ögats registrering av texten menar de utan läsningen är ett samspel mellan tanke och öga. Läsning är en helhet, där ingår avkodning, förståelse och läsförmåga och det fenomenet upphör att existera om man tar bort någon del. Både ett barn och en vuxen kan ha god läsförmåga men det är dock inte samma läsförmåga skriver de. Om du har en god läsförmåga som åttaåring finns det förutsättning att den utvecklas till en god läsförmåga som vuxen. Man kan inte avskilja någon del, t.ex. avkodning och säga att det är den som utvecklas menar de. Definitionsmässigt är det då inte läsning längre. Man kan inte heller säga att det endast är tankeförmågan som utvecklats.

Taube (2002) menar att man har stor hjälp av förståelsen av en text när man avkodar ord. Med det menar hon att det finns ett visst antal ord som är möjliga i just den texten. Men för att läsa måste man ändå konsten att avkoda.

*”Läsförståelse tycks vara en produkt som står under inflytande av växelverkan mellan texten och läsaren. Läsarens **aktiva** medverkan i detta samspel är av avgörande betydelse.”*

(Taube, 2002 s.60)

Taube (2002) fortsätter; elever med läs- och skrivsvårigheter använder sig ofta av strategin att se yttre ledtrådar, ungefärläsning, vilket gör att de till slut tappar bort förståelsen av vad de läser. Brister i avkodningsförmågan är med andra ord en stor anledning till dålig läsförståelse.

Enligt Edfäldt (i Kullberg red.1995) så lär sig barn allra bäst om de får använda sig av meningsfulla texter. Texter ska engagera. På samma sätt ska man arbeta med skrivandet. Det är viktigt att det har ett kommunikativt syfte. Om barn får arbeta på det här sättet underlättas avkodningen vid läsning och kodningen vid skrivning.

Automatiserad avkodning

Vad är automatiserad avkodning?

Med automatiserad avkodning menas att man avkodar ord snabbt utan viljemässig och medveten kontroll. Arnqvist (1993) menar att avkodning måste vara automatiserad för att läsningen ska fungera utan problem. Han skiljer på en indirekt och en direkt väg i avkodning. Med den indirekta vägen (fonologisk läsning) menar han vidare att bokstäverna omkodas till ljud och sedan sätts samman till ord, man ljuder. Den direkta vägen innebär istället att man läser hela ord direkt som bilder. Man läser ortografiskt.

Lundberg (1984) menar att automatiserad avkodning är just att man ser hela ord eller t.o.m. delar av meningar direkt. Detta krävs för att bli en god läsare hävdar han. Ingen tankeverksamhet ska krävas utan uppmärksamheten ska ägnas åt förståelse istället.

Frank Smith (2000) skriver att duktiga läsare bara ser ungefär 1/5 av de visuella informationerna i en text. Kontexten och läsförståelsen har istället en avgörande betydelse vid läsning.

Lundberg (1984) har gjort undersökningar som han menar pekar åt ett annat håll. Enligt honom tittar den goda läsaren på nästan varje ord men avkodningen sker emellertid så automatiskt att man kanske inte alltid noterar att man faktiskt ser de flesta ord i texten. Han

säger dock att alla känner ju att det är lättare att läsa text jämfört med rader av enstaka ord. Kontexten menar han verkar på ett annat plan vid avkodningen. Den kan möjligen reducera antalet tänkbara alternativ för vilket ord man ska läsa. Svaga läsare som inte har automatiserad avkodning utgår ofta utifrån en gissningstrategi där kontext, bilder och initiala bokstäver får vara ledtrådar hävdar han.

Enligt Allard, Rudqvist och Sundblad (2001) finns likheter mellan automatisering av talat språk och skrivet. Att lära sig läsa är en vidareutveckling av språklig struktur. Automatisering sker av sig självt genom upptäckter som man inte är medveten om, på samma sätt som när man talar. De hävdar vidare att det ofta i nybörjarundervisningen inte ses som om läsundervisningen är en del i språkutvecklingen, utan som en förmåga att identifiera och ljuda samman bokstäver automatiskt. De säger också att det är helheten, struktur, mening, innehåll och sammanhang som lär barnet att läsa. Behovet att förstå styr den språkliga utvecklingen. Barn föredrar att läsa högt tills de känner att läsningen bär. De är vana vid att förstå genom att lyssna och de läser därför högt för att förstå.

Witting (1993) anser att grundproblemet för elever med lässvårigheter är brister i avkodningen. Det går inte i längden att förlita sig på sammanhanget, man måste kunna avkoda orden rätt. Riskerna är annars stora att man får problem med läsförståelse, läshastighet och stavning skriver hon. Eleverna måste lära sig att läsa enskilda och okända ord rätt.

Hur tränar man avkodning?

Enligt Lundberg (1984) finns det bara ett sätt att lära sig läsa och det är *att läsa*. Han framhåller vikten av att stimulera elevernas läslust. Men det är också viktigt med systematiska övningar som är anpassade för de olika elevernas individuella behov.

Att man arbetar systematiskt och noggrant innebär inte detsamma som att man inte kan bedriva en kreativ och levande pedagogik.

Läsundervisningen kräver ändå en planmässig vägledning enligt Lundberg (1984). Man måste göra en avvägning mellan övningar i lästeknik och läsning av meningsfulla texter. Han skriver vidare att lärarerfarenhet och forskning pekar på att ett systematiskt arbete med skriftkoden är nödvändig i samband med läsundervisningen.

Stadler (1998) skriver att för att få en automatiserad avkodning krävs träning i läsfärdigheten när man väl lärt sig att avkoda bokstäverna. Avkodning är en färdighet som förbättras genom

övning men som inte bör separeras från läsförståelsen. Målet är att eleverna ska öva upp en flytande ortografisk läsning, men det tar tid och man kan inte hoppa över ljudandet. Att uppmuntra nybörjarläsaren att läsa snabbt kan skada läsutvecklingen och leda till en gissningsstrategi med dålig läsförståelse. Läsastigheten brukar öka av sig själv när elevernas läserfarenhet ökar och avkodningen blivit automatiserad.

Man ska inte gå för fort fram när man arbetar med bokstäverna säger hon vidare. De måste vara befästa innan man börjar med en ny. Det är också viktigt att man arbetar med många olika sinnen vid inläringen. Vidare skriver Stadler (1998) att det är bra att koppla läsning till skrivning, de förstärker varandra. Eleverna får en förståelse för att text är språkljud som kodas om till bokstäver och kombinationer av bokstäver kan uttalas till ord. Om eleverna lär sig att ljuda tyst när de skriver förstärker de kopplingen mellan bokstav och ljud. Det är dessutom lättare att läsa egen producerad text menar Stadler (1998).

Lekar som gynnar avkodning kan man hitta i olika böcker. Här är några förslag som finns i Ann-Katrin Svenssons bok (1995)

- Lyssna på ord i meningar (s.124).
- Lyssna på långa respektive korta ord (s.133).
- Ordmemory (s.144).
- Smälta samman ljud till ord i bollkedjan (s.153).
- Lägga till eller ta bort ljud i ord (s.158).

Läsförståelse

Vad är läsförståelse?

Arnqvist (1993) anser att läsning är en interaktiv process. Det innebär att förståelsen finns både i texten och hos läsaren. Förkunskaper, förväntningar och kulturell bakgrund styr förståelsen tillsammans med kunskap om hur språket är uppbyggt och vilken relation orden har med varandra i en mening, menar han.

Arnqvist (1993) anser också att forskning visat att den metakognitiva förmågan, förmågan att reflektera över den egna kunskapen, visat sig ha stor betydelse för läsförståelsen.

Lundberg (1984) anser att i en text finns ord, deras böjningar och relationen mellan orden att ta hänsyn till när man ska tolka innehållet. Man får ingen hjälp med t.ex. gester och tonfall av

den som skrivit texten som man får vid muntligt samtal. Han menar att den syntaktiska förmågan, hur skriften är uppbyggd, då blir väldigt viktig för läsförståelsen.

Lundberg (1984) anser att det finns två huvudskäl till att en läsare inte förstår en text. Det är brister i avkodning och sammanfogning av ord till ett sammanhängande budskap och brister i omvärldskunskap och förförståelse till den aktuella texten.

Även Stadler (1998) menar att en automatiserad avkodning gynnar förståelsen då kraften kan läggas på textens innehåll istället för på att avkoda orden rätt. Hon säger vidare att en ökad läshastighet inte får vara på bekostnad av läsförståelsen. Eleven får inte hamna i en mekanisk läsning utan förståelse av innehållet.

Läsförståelsen består enligt Allard, Rudqvist och Sundblad (2001) av två delar som båda måste finnas med, avläsning och tankemässig reflektion. När tankarna inte är riktade på innehållet blir det inte någon förståelse. Om man inte har någon förförståelse av en text går läsningen långsammare och man går in mer i detalj i läsandet, menar de. Slutsatsen är då att ju bättre förförståelse man har av en text desto snabbare går läsningen.

En ovan läsare klarar inte av att dra ner på tempot när texten kräver det menar de vidare. Det innebär att läsaren inte möter förförståelsens krav på mer noggrannhet och försiktighet för att förstå vad man läser. En ovan läsare kan därför tro att han eller hon inte kan läsa eller saknar förmågan att förstå menar de.

Läshastighet är inget mått på läsförmåga enligt Allard, Rudqvist och Sundblad(2001). Men inom den dominerande synen på läsning, t.ex. i lästester, är hastigheten ett kriterium för läsförmåga menar de.

Hur tränar man läsförståelse?

Om eleverna tränas i att förstå hur en text är uppbyggd kommer det att underlätta läsförståelsen menar Arnqvist (1993). Han anser vidare att det i detta arbete är bra om man;

- Anpassar texten till elevernas kunskaper.
- Hjälper eleven att finna det som är viktigt i texten.
- Förmår eleven att ständigt fråga sig om texten är begriplig.
- Hjälper eleven att relatera till de egna erfarenheterna.

Om läsningen fokuseras på innehållet i berättelser leder det inte in eleverna i någon mekanisk avläsning utan istället till läsförståelse skriver Allard, Rudqvist och Sundblad (2001). Barn vill att orden betyder något, därför vill de också kunna läsa. Om barn som läser högt inte korrigerar sig vid fel läsning eller läser entonigt ska man vara mycket uppmärksam på om de har någon läsförståelse. De skriver också att det är läsandet som för läsandet framåt. Läser man av lust går det ännu bättre.

Tips på läsförståelseövningar finns att hämta ur ”Språkgädje” av Ann- Karin Svensson (1995).

- Hitta fel i meningar eller berättelser (s.110-112).
- Hitta på och komma ihåg saker i berättelser (s.113).
- Låt barnen bestämma hur berättelsen ska fortsätta (s.114).
- Berättelse om någon som tappar ord när han talar – låt eleverna fylla i de ord som saknas (s.119).

Teoretiska synsätt på läsinlärning

Det finns två olika teoretiska synsätt på hur vi lär oss. Det är en beteendeorienterad och en kunskapsinriktad teori säger Åkerblom (1988). Han belyser den behavioristiska teorin och den holistiska, kognitiva teorin som grundelement till olika inlärningsmetoder. Han menar vidare att man som lärare bör vara medveten om på vilken teoretisk grund man bygger sin undervisning.

Behavioristisk teori

B.F Skinner är den mest kända av representanterna för den här teorin. Ordet behaviorism betyder beteende och är den teori som har dominerat i mer än 50 år. Skinner ansåg att man inom inlärning och forskning bara skulle intressera sig för det som var mätbart och som gick att observeras. Det beteende som man observerar kallar Skinner respons. Respons är beroende av det som händer i den yttre miljön omkring människan, vilket kallas stimuli. Skinners tankar är då att vid ett framgångsrikt beteende förstärka det positiva i handlingen så att den

upprepas igen. Vid utebliven positiv förstärkning uteblir beteendet. Det innebär då att man genom erfarenhet endast gör det som leder till något positivt.

Åkerblom (1988) anser, enligt den här teorin är eleverna passiva mottagare av den kunskap som läraren förmedlar. Läraren styr inläringen genom att ge lagom stora doser.

Den behavioristiska teorin i läsundervisningen är atomistisk. Aspekten som hur vi använder språket och kunskaper i samband med läsningen är inte aktuell. Man lär ut delarna först, sedan går man till helheten. Varje steg måste vara överinlärt innan man går vidare till nästa steg. Det som är viktigt är att eleven läser korrekt i den första inläringen.

Läsförståelsen har inte någon hög prioritet i det här skedet utan den arbetar man med när man behärskar lästekniken.

Kognitiv teori

Den amerikanske språkforskaren Noman Chomsky kom i slutet på 50-talet att skriva om den kognitiva teorin. Det han skrev kom att förändra synsättet på språket och läsinläringen.

Han såg läsningen som en aktiv process. Det här innebar att eleverna ansågs lära sig läsa genom ett aktivt förhållningssätt till texter. Lärarens roll var att stödja och underlätta elevernas undervisning inte att styra den. Viktigt var att eleverna fick meningsfullt material på rätt kunskapsnivå som de skulle arbeta med ansåg han (Åkerblom, 1988).

Den kognitiva teorin i läsundervisningen är holistisk. Det innebär att man först ser till helheten sedan tar man sig an delarna.

Läsundervisningens viktigaste del är läsförståelsen, inte lästekniken. Man ser läsförståelsen som nyckeln till motivation, självförtroende och intresse till fortsatt läsning (Åkerblom, 1988).

Läsinlärningsmetoder

Den syntetiska metoden

Den syntetiska metoden har sitt ursprung i den behavioristiska teorin. Denna metod kallar vi den traditionella läsinlärningsmetoden.

Den syntetiska metoden utgår från språkets minsta del, de enskilda språkljuden, för att sedan gå över till ord och meningar.

Lästekniska färdigheter ska bli automatiserade och är därmed det viktigast i inledningsskedet av läsinläringen. Läsförståelsen är den sekundära delen som man lägger fokus på senare.

Den här metoden kallas också för ljudmetoden eftersom det är främst ljud och uttal som dominerar den första läsinläringen. Läraren styr inläringen som är mycket strukturerad. Det ges lite utrymme för redan tidigare införskaffade individuella kunskaper (Åkerblom, 1988).

Skrivandet har i början en nästan osynlig plats. Det här gör att läsandet och skrivandet inte får den betydelse av ett skriftspråkligt sammanhang enligt Liberg (1993). Hon säger vidare att det här gör att vissa elever som känner sig mer engagerade när de får skriva, på det här sättet, tappar lusten eftersom de inte kan se målet. Den traditionella läsinlärningsmetoden bygger på ”en sak i taget”.

Undervisningens metodiska upplägg

I boken ”Läsning och läsinläring”(Larson, Naucle´r och Rudberg,1992) ges ett förslag på inlärningsgång.

Presentation av ljud

Ett vanligt moment är att läraren utgår från en bild när ett bestämt ljud ska presenteras.

Genom samtal kring bilden kan så eleverna hitta ord som innehar det aktuella ljudet. Läraren visar hur bokstaven ser ut och eleverna säger ljudet gemensamt.

Ljudanalys

Genom att lyssna på de olika ord som läraren säger ska eleverna höra om det aktuella ljudet finns med och sedan analysera var i ordet man hör ljudet.

Tecknets form presenteras, övas och befästs

Det är vanligt att eleverna får arbeta med alfabetkort när de ska öva bokstavsformer. Pilar på korten visar hur bokstaven ska formas. På vilket sätt eleverna ska öva bokstaven beror på vilken lärarhandledning man använder sig av. Ett sätt är att eleven först får spåra med fingret på bokstavskortet. Sedan avbildas bokstaven i luften. Därefter får eleven skriva med penna på tavlan. Eleven får efter det öva bokstaven med penna på grått papper för att slutligen skriva in bokstaven i sin skrivbok.

Inläring av ordbilder

Att lära in en del ordbilder är vanlig i den här metoden. Det är för att eleverna tidigt ska kunna läsa hela meningar. Ordet textas och läraren talar om vad som står på skylten. Eleverna befäster ordbilden genom att läsa och skriva den utan analys av varje enskilt ljud. Ordbilder kan t.ex. vara: Jag, jag, Du, du, Vi, vi, och, att.

Sammanljudningsövningar

När eleven befäst ljud och form för bokstaven får eleven börja sammanljudningen. Det börjar med enkla ord. Läraren kan ta ett bokstavskort med t.ex. *o* och föra ihop detta med bokstavskortet *s*. Eleverna ska samtidigt sammanljudna bokstavsljuden så att dessa bildar ett ord. Samtidigt övar eleverna läsriktningen från vänster till höger.

Laborativt arbete

Eleverna har en läsebok som de utgår ifrån när de laborerar med inlärd bokstäver. Till den hör oftast en arbetsbok och i den finns olika övningar i att ljuda samman ljud till ord.

Läsningen

Elevernas läsförmåga utvärderas genom att läraren lyssnar på hur de klarar avkodningen i läseboken.

I samband med olika övningar som eleverna möter i sina arbetsböcker kan också elevernas läsförståelse följas upp. Här kan läraren ta hjälp av sin lärarhandledning som är aktuell för arbetsmaterialet.

Skrivning

När eleverna har befäst ett antal bokstäver får de börja skriva ljudenligt stavade ord. Eget textskapande börjar eleverna med när läraren anser det är dags. Vanligtvis är det först när eleverna arbetat sig igenom hela alfabetet.

Den analytiska metoden

Enligt Åkerblom (1988) har den analytiska metoden sitt ursprung i den kognitiva teorin. Det innebär att den är kunskapsinriktad och har en grundsyn som fokuseras på läsförståelse och på själva inlärningsprocessen. Barns erfarenheter och språk ska därför ligga till grund för läs- och skrivundervisningen.

Den analytiska metoden utgår från helheten. Det innebär hela meningar som eleverna uppfattar som meningsfulla och som de själva har varit med och konstruerat. Eleverna är aktiva i den här processen vilket gör att de förstår vad de läser och det i sin tur leder till lusten att vilja läsa mer. På samma gång som eleverna lär sig hela meningar lär de sig även läsförståelse, grammatik och lästeknik naturligt.

Ju större erfarenhet eleverna har av ord i texter desto lättare börjar de mer och mer kunna se återkommande mönster i olika ord. Eleverna börjar förstå sambandet mellan bokstav och ljud. För att utveckla lästekniken behöver eleverna läsa mycket, de skapar ett förråd av ordbilder i minnet för att få flyt och sedan bli effektiva läsare. Inlärningsgången är inte lika strukturerad som i den syntetiska metoden. Lärarens roll är att ledsaga och stötta eleverna i inläringen.

Edfäldt (i Kullberg red. 1995) menar att när eleverna ser texten växa fram på tavlan i samma takt som den uttalas är det lättare för eleverna att på ett naturligt sätt förstå kopplingen mellan grafem och fonem

Undervisningens metodiska upplägg

Texterna analyseras och segmenteras först i meningar, satser, ord, stavelser och sedan språkljud. Därefter går man åter till stavelser, ord, satser och meningar.

Här följer ett exempel på en inlärningsgång (Larsson, Naucle´r och Rudberg, 1992).

Förberedande undervisning

Man börjar med tal- och lyssnarövningar och det är för att utveckla elevernas språk. Att samtala om gemensamma upplevelser som klassen varit med om eller egna upplevelser är lika viktigt. Här kan också ingå att säga efter verser i den läsebok som finns. Det gör man för att eleverna ska uppleva att språket har en rytm. Det här ska bidra till att eleverna inte ska bli mekaniska läsare när de själva har kommit så långt att de kan börja läsa själva.

Läseboken

Metoden använder sig av läseböcker som eleverna tidigt får läsa ur. De som ännu inte kan så mycket läser de ord de känner igen och tar sedan hjälp av läraren.

Texterna arbetar sedan eleverna med individuellt eller tillsammans.

Bokstavsinläring

Eleverna lär in vad bokstäverna heter, låter, ser ut och hur de skrivs. Det här arbetet pågår hela tiden. De har valfriheten att välja vilken bokstav de själva vill jobba med men med jämna mellanrum är det läraren som bestämmer det.

Gemensamma texter

De första texterna som eleverna tar sig an är utifrån deras gemensamma upplevelser. Läraren dikterar vad eleverna vill att det ska skrivas. På det här sättet får eleverna på ett naturligt sätt lära sig läs- och skrivriktningen att en mening börjar med stor bokstav och slutar med punkt m.m.

De tränar också sin läsning av text som är känd för dem.

De dikterade texterna kan skrivas ut för att sedan bearbetas individuellt eller gemensamt. När man arbetar tillsammans läser man gemensamt och sedan tittar man på innehållet i texten och samtalar omkring det. Man bearbetar också förståelsen av hur ord uppstår ur bokstäverna.

Empirisk studie

Intervjufrågor

Min huvudfråga:

Berätta om dina erfarenheter av den läsinlärningsmetod du använder.

Ur den frågeställningen vill jag sedan ha svar på:

Har du alltid använt den här metoden?

Hur ser det ut i övriga arbetslag på skolan?

Vad är metodens styrkor eventuella svagheter?

Hur individanpassar du läsinläringen?

Vad är din roll som lärare vid läsinläringen?

Vad är elevernas roll vid den första läs och skrivinläringen?

Resultat

Ann

Ann har arbetat som lärare i 26 år. Hon arbetar i en åldershomogen klass med 24 elever.

Eleverna har en stabil social tillvaro.

Ann arbetar efter den analytiska metoden fullt ut.

Berätta om dina erfarenheter av den läsinlärningsmetod du använder.

Har du alltid använt den här metoden?

Ann har under största delen av sin lärartid använt sig av ljudmetoden men sedan fyra år tillbaka är det den analytiska metoden hon använder. En anledning till att hon ändrade metod var att förnya sig själv. Hon kände det som om hon hade kört fast i sin yrkesroll och skulle hon fortsätta som lärare var det tvunget att hända något nytt.

Hur ser det ut i övriga arbetslag på skolan?

Lärarens arbetslag är det enda som arbetar så här. Rektorn tycker inte att alla måste arbeta på samma sätt så därför har hon inte behövt argumentera för sitt arbetssätt.

Det hon nu kan se är att intresset har ökat från fler arbetslag att arbeta analytiskt så inom en snar framtid är Ann övertygad om att fler startar upp.

Hur ser metodens upplägg ut?

I den första läsinlärningen arbetar lärarens elever med böcker som består av en enkelt skriven text. Böckerna är nivåanpassade efter var eleverna står. Eleverna delas in i smågrupper ca 7 elever/grupp. Här har de sitt viktigaste möte med det skrivna språket. Ann och eleverna samtalar mycket om bilderna i böckerna. Det gör hon för att eleverna ska få en förförståelse av det skrivna. De tittar på texten hur den är uppbyggd och vad alla tecken skiljetecken betyder. Lärare läser även texten för att eleverna ska få höra rätt betoning.

De första böckerna som eleverna använder har upprepningar av ord t.ex. Jag ser en sol. Jag ser en bil. Det här gör att de lär sig ordbilder och har lättare att komma igång att ”läsa”. Eleverna läser ju inte i ordets rätta bemärkelse men det gör att de får en positiv känsla av att de kan. Det här gör även att det går lättare med förståelsen av att ljuden har en viss ordning i orden.

Eleverna får sedan boken som hemläxa under ca en vecka. Därefter får de läsa upp för sin lärare.

Eleverna väljer själva vilka bokstäver de vill arbeta med.

Eleverna börjar från första dagen att skriva. Det ska kännas att det hör ihop, läsa och skriva.

Vad är metodens styrkor eventuella svagheter?

Läraren anser att styrkorna är många. En stor vinst som hon ser det är att eleverna lär sig många nya ord, fler än de som står skrivna i texten. Eleverna lär sig dem eftersom de samtalar mycket omkring bilder och texter i böckerna och de får också en bättre läsförståelse. När de läser gör de det med betoning. Hon ser också att eleverna har en läsglädje som hon inte har sett lika tydligt förr. Ann anser att det har blivit roligare att vara lärare och det beror på det här arbetssättet.

Metoden har inte några svagheter i sig tycker hon. Visst finns de elever som har svårigheter att ”knäcka koden” men hon anser inte det beror på metoden. Det hon då får göra är att ändra lite i arbetssättet.

”Det får inte bli något tragglände a’la ljudmetoden.” (Ann)

Hur individanpassar du läsinlärningen?

Ann tycker inte hon behöver fundera så mycket på just det. Böckerna som eleverna använder är nivågrupperade och det hon gör är att placera eleverna på rätt nivå. Bokstäverna lär de sig i sin egen takt så där blir det helt naturligt.

När de ska välja skönlitterära böcker hjälper Ann till att välja böcker på rätt nivå men det måste vara något som fånglar just den eleven. Det ska vara glädje att läsa poängterar hon. Sedan skriver de mycket dels för hand men även mycket vid datorn. Här ställer Ann olika krav på eleverna och det är utifrån elevernas förmåga.

Vad är din roll som lärare vid läsinlärningen?

Ann tycker att hennes roll som lärare har blivit tydligare nu. Med det menar hon att hon styr läsinlärningen mer nu men på ett vägledande sätt. Hon är mer delaktig i elevernas utveckling och ser den tydligare än förut.

Hur ser elevernas roll ut i läsinlärningen?

När eleverna sitter i smågrupper och läser böcker är de aktiva. De frågar vad ord betyder. Ibland är det en kamrat som förklarar annars är det läraren som gör det. De är med i samtalen

och Ann vet att eleverna känner sig sedda, på ett positivt sätt. Som lärare har hon en större tilltro till vad eleverna kan och det tror Ann stärker elevernas självförtroende.

Sammanfattning och tolkning av intervju med Ann

Ann anser att den analytiska metoden för läsinlärning är helt rätt. Den ger mer än bara läsning av ord i litteraturen. Hon ser bara styrkor med metoden och det hon anser är allra bäst är att se läsglädjen hos eleverna. Att hennes elever tycker att det är roligt att lära sig läsa och skriva kan man förstå. Hon är väldigt engagerad i det hon gör och man ser att Ann tycker det är roligt att vara lärare. Samspelet mellan henne och eleverna när de bl.a. arbetar med texter gör också att hon känner sig mer delaktig i elevernas läsutveckling. Det läsmaterial hon använder är i sig självt individanpassat och hon låter eleverna lära sig bokstäver i deras egen takt och skriva efter förmåga. Det här är en lärare som är trygg i sin yrkesroll och det avspeglar sig på hennes sätt att ”våga” låta eleverna ta så stort ansvar för sin inlärning.

Yvonne

Yvonne har arbetat 17 år som lärare. Hon är utbildad lågstadielärare.

Yvonne arbetar i en åldersintegrerad klass 1-3. Det är ett stabilt socialt område.

Arbetsmetoden hon använder är analytisk.

Berätta om dina erfarenheter av den läsinlärningsmetod du använder.

Har du alltid använt den här metoden?

Yvonne arbetade från början med den syntetiska metoden, ljudmetoden. Hon började arbeta analytiskt för fyra år sedan.

Om man ska arbeta med den analytiska metoden helt och fullt ska man låta eleverna själva bestämma vilka bokstäver de vill jobba med men bokstavs-inlärningen har hon inte velat släppa helt.

Hur ser det ut i övriga arbetslag på skolan?

På skolan är de det lärarens arbetslag de enda som arbetar så analytiskt. Det finns säkert olika anledningar till det. Yvannes arbetslag har varit stabilt i flera år och ska man ändra arbetssätt

så tror hon att man tankemässigt måste ha funderat ett tag tillsammans på *om och vad man eventuellt ska välja för metod och läslära*.

Vad är metodens styrkor eventuella svagheter?

Yvonne framhåller många gånger under intervjun att eleverna har en stor läsglädje. De riktigt längtar efter att få läsa.

Hon tycker också att det här sättet att arbeta på inte bara är en metod utan även ett förhållningssätt. Med det menar hon att eleverna tar ett eget initiativ till sitt lärande, de lär sig ta hänsyn till varandra och de lär sig att hjälpa varandra.

Yvonne använder sig av färdigt material när det gäller läsningen. Hon fann ett läsinlärningsmaterial som var nivågrupperat med texter och bilder som var bra på många sätt. Det som hon tycker är fantastiskt med de här böckerna är att de leder fram till bra samtal med eleverna. De får ett rikare språk eftersom de tillsammans samtalar om vad som står i texten. När de läser texten är det inte bara orden de talar om utan även alla olika skiljetecken som förekommer. Yvonne har ett flertal elever i år 2 som använder sig av talstreck när de skriver och det har hon aldrig varit med om förut. Hon anser att också att eleverna är mer medvetna och framför allt nyfikna på språket. De lär sig också att vara kritiska och verkligen vilja förstå vad som står skrivet.

Det metoden också har som styrka är att den går att använda till andra ämnen. Läraren arbetar efter samma samtalsmetod i ma, no och so. Det har gjort att hon i tycker det är roligare att arbeta nu.

Svagheterna tycker läraren inte är specifikt för metoden utan det finns elever som inte ”knäcker koden” och där får hon ta till andra sätt att undervisa på.

Hur individanpassar du läsinlärningen?

Genom överlämningssamtal från förskollärare som arbetat med eleverna har hon en ganska god bild av var eleverna står. Efter det nivågrupperar hon dem. Grupperna är inte beständiga utan eleverna flyttas efter hur de utvecklas.

I början av oktober testar specialläraren eleverna och då får läraren bekräftat om de befinner sig i rätt nivågrupp. Här får hon också en bekräftelse på vilka elever som behöver extra stöd. Om det är så att man bedömer att en elev inte kommer att kunna ta till sig inlärningen av klassläraren får eleven hjälp av en speciallärare.

Genom de böcker läraren använder sker en naturlig nivågruppering och individanpassning.

Bokstavsinnlärningen styr Yvonne helt i början. Det är de sex mest högfrekventa bokstäverna hon lär ut först och det sker gemensamt. Anledningen till det är att hon vill att eleverna ska få så många bokstäver som möjligt att kunna bilda ord av. Yvonne fortsätter sedan med veckans bokstav. En del elever väljer att följa hennes inlärningsgång medan andra väljer fritt. De som själva väljer bokstav ska ha någon form av kunskap om den ex. om den finns i deras namn. När eleverna skriver och det gör de från första dagen sker det en naturlig individanpassning. En del kan mer och en del mindre redan från början.

Yvonne tycker att hon inte behöver lika mycket bredvidmaterial som förut och det gäller både till dem som tar lite längre tid på sig och de snabba. Hon använder sig också mycket av skönlitteratur och faktaböcker dessa lånar Yvonne från mediacentralen. Böcker kan lärarna låna under lång tid och det gör att hon kan använda sig av dem i läsinlärningen också.

Vad är din roll som lärare vid läsinlärningen?

Den har blivit mer tydlig och det är Yvonne som styr. Det tycker hon är viktigt. Hon är lärare. Det är hon som styr upp vad eleverna ska arbeta med. Sedan är det hennes arbete att lära eleverna att ta ansvar för sin inläring. Det kräver ganska mycket lärarstyrning. Yvonne är inte auktoritär men hon är en auktoritet. Hon ser sig plötsligt som en undervisande lärare och delaktig i elevernas inläring. Yvonne anser att hon genom den analytiska metoden fått en djupare kunskap om läsinläring och en ökad medvetenhet om språkets betydelse.

Vad är elevernas roll vid den första läs och skrivinlärningen?

Eleverna har själva ansvar för sitt arbete. Det innebär att de måste vara aktiva. Ansvaret för sin utveckling har de lärt sig genom den undervisning de fått av Yvonne om hur och vad de ska göra. Det gäller också att visa eleverna att läraren tror på att de kan ta ett eget ansvar.

Sammanfattning och tolkning av intervju med Yvonne

Yvonne använder den analytiska metoden. Men bokstavsinnlärningen har hon inte velat släppa helt eftersom hon känner sig osäker på om eleverna kan ta det ansvaret också. Det som återkommer i intervjun ett flertal gånger är läsglädjen och den nyfikenheten av texter som hon tycker sig se hos eleverna. Det jämför hon med hur det var när hon arbetade med den traditionella metoden.

Yvonne ser bara styrkor med metoden eftersom hon även lärt sig använda den i andra ämnen. Det som skett nu är att hon ser sig som en *undervisande* lärare och med det menas att hon är mer delaktig i elevernas inläring. Följden har blivit att det är roligare att arbeta nu. Att arbeta analytiskt innebär automatiskt att eleverna arbetar individanpassat.

Det gäller även skrivandet. Yvonne låter sina elever börja skriva från första dagen och det går alldeles utmärkt.

För att ändra inlärningsmetod måste det ske genom en process hos arbetslaget, det gäller att få med alla på ”tåget”, eftersom det kan vara svårt att gå ifrån det invanda. Det är en erfarenhet hon gärna förmedlar till andra.

Margareta

Margareta har arbetat 10 år som lärare. Hon är utbildad 1-7 med inriktning sv/no. I klassen som är åldershomogen finns 23 elever. Några av eleverna har sociala problem men är hanterbara för klassläraren.

Margareta arbetar utifrån den syntetiska metoden, ljudmetoden

Berätta om dina erfarenheter av den läsinlärningsmetod du använder.

Har du alltid använt den här metoden?

Margareta har alltid använt den syntetiska metoden, ljudmetoden. Hon blandar ibland ljudmetoden med helord och till viss del med den analytiskt metoden men det är ljudmetoden som är grunden.

Hur ser det ut i övriga arbetslag på skolan?

På den här skolan arbetar alla med ljudmetoden och det har alltid varit skolans kultur att arbeta så. Arbetslagen arbetar lite olika i skolan eftersom de har olika läsläror men inget arbetslag har funderat på att byta metod. Margaretas arbetslag använder sig av en läslära vid namn ”Vi läser”.

Vad är metodens styrkor eventuella svagheter?

Den här metoden är oslagbar för elevernas inläring anser hon. De får en teknik att lära sig ta sig an orden genom ljudningen. Läraren arbetar grundligt igenom varje ljud och släpper inte eleverna förrän ljudet är befast.

Den här tekniken har man även nytta av som vuxen när man möts av ”konstiga ord och namn”.

Hon vet att eleverna visar bra resultat på de tester hon gjort när de läser enstaka ord på tid och det beror på den väl inlärd teknik eleverna fått.

Det som Margareta kan se som negativt med metoden är att när eleverna kan läsa fortsätter många ändå att ljuda. De har svårt att släppa det invanda och det gör att textläsningen går onödigt långsamt. Sedan finns det de ord som inte går att ljuda ihop och då får man lära sig de orden som ex. helord. Läraren och eleverna skriver även en del gemensamma texter för att få variation på textinnehåll.

Hur individanpassar du läsinläringen?

Alla elever testas för att se vad de kan. Läraren har ändå valt att låta alla elever börja från samma utgångspunkt i inläringen. Det här kan någon tycka är konstigt men hon vill att alla ska ha en gemensam grundgenomgång. Här lär sig även eleverna hur arbetsgången är utifrån det material de använder. Margaretas elever som kan läsa arbetar sig igenom i ett snabbare tempo. Läsläran *Vi läser* har en A och B sida som är nivåanpassad och det är bra tycker Margareta. Det innebär att eleverna som arbetar med en viss bokstav har samma textinnehåll men på olika nivå. Läraren använder sig en hel del av helord eftersom läsläran hon använder förutsätter att eleverna kan ett antal.

De elever som ändå inte riktigt hänger med får hjälp av spec.läraren. Specialundervisning behövs för de elever som inte ”knäcker koden” och där får läraren vara uppfinningsrik för att hitta det sätt eleven lär in bäst på. Men i grunden är det bara träning och åter träning med ljudmetoden som gäller. Läraren brukar säga till eleverna att för att bli ex. en bra idrottsman måste man träna och åter träna det förstår de och det är likadant med läsningen.

Den här läraren använder sig ganska mycket av bredvidmaterial till olika övningar. Dessa material är nivåanpassade och övar olika delar i läs- och skrivinläringen.

Skriva börjar eleverna i klassen med direkt. De elever som inte kan skriva ritar första gången. Det här gör de i sina skoldagböcker. I den boken får de skriva efter sin förmåga här rättar läraren aldrig någonting. Det är skoldagboken som speglar elevernas skrivutveckling, därför rör hon inte i det som eleverna har skrivit. Yvonne anser att elever behöver lästräna mer än i

skolan därför får varje elev en läsläxa som ska övas hemma. Den motsvarar den nivå eleven befinner sig på. Det får aldrig vara en läxa som innebär att föräldrar ska behöva ta en strid med sitt barn utan istället uppleva det som något positivt att läsa.

Vad är din roll som lärare vid läsinläringen?

Lärarens uppgift är att göra läsningen så förståelig som möjligt för eleverna. Det gör hon genom att vägleda dem när de t.ex. går igenom ljuden. Hur ser bokstaven ut, hur låter den m.m.

Det är viktigt att uppmuntra eleverna när de börjar sin läsinläring. Ett bra självförtroende har stor betydelse vid all inläring men framför allt i den första läsinläringen.

Att vara en förebild för eleverna är även att hon läser bra skönlitteratur i klassen och att lära dem förstå att böcker kan vara roligt att läsa.

Vad är elevernas roll vid den första läs- och skrivinläringen?

Läraren anser att eleverna måste ha ett aktivt sätt för att lära sig läsa. Det är tyvärr ingenting de får gratis och en del får slita mer än andra för att förstå hur det hela går till.

Eftersom inläringen är individanpassad arbetar eleverna i sin egen takt, ibland med specialmaterial, men utifrån en speciell inlärningsgång.

Sammanfattning och tolkning av intervju med Margareta

Margareta arbetar efter ljudmetoden. Det är hela skolans kultur men hon skulle ändå välja den här metoden om hon stod inför ett val. Hon anser att det är den som gör eleverna till goda läsare. Hon använder fler metoder samtidigt men tycker ändå själv att hon arbetar syntetiskt.

Att träna och åter träna på det eleverna inte kan ser hon inte som någon fara för självförtroendet. Det gäller bara att variera sig. Hon använder mycket bredvid material. Dessa är nivåanpassade och övar olika delar i läs- och skrivutvecklingen.

Margareta tycker det är viktigt att läsa bra skönlitteratur för eleverna och på det sättet visa att det är roligt att läsa. Hennes roll som lärare är att vara en vägledare för eleverna.

Ulla

Ulla har arbetat som lärare i 15 år. Hon är utbildad 1-7 lärare med inriktning ma/no. Ulla arbetar i en åldershomogen klass med 15 elever. I klassen finns några elever i behov av särskilt stöd.

Metoden hon använder är den syntetiska metoden, ljudmetoden.

Berätta om dina erfarenheter av den läsinlärningsmetod du använder.

Har du alltid använt den här metoden?

Hon har alltid använt den här metoden men med inslag av andra metoder. Ulla säger att hon har arbetat på flera olika skolor i kommunen och det här är den metod som förekommer mest. Det som skiljer dem åt är vilka läsläror man använder och därmed kan upplägget se lite olika ut. Hon tycker att den här metoden gör att eleverna får rätt teknik när de läser längre ord. Metoden passar mycket bra för de elever som har svårigheter med läsinlärningen. Hon lär även ut helord, alla ord går inte att ljuda ihop. Det gör också att eleverna snabbare kan läsa mer texter.

Ibland utgår hon från elevernas egna texter. Den här läraren använder sig av flera olika sätt att lära ut men grunden är ljudmetoden. Den läslära hon använder är både bra och dålig anser hon. Elsi är en gammal läslära med texter som är föråldrade och den ger tyvärr inte eleverna någon läsupplevelse. Läraren tycker ändå att inlärningsgången är strukturerad och bra därför använder hon den fortfarande.

Hur ser det ut i övriga arbetslag på skolan?

På den här skolan arbetar alla efter den syntetiska ljudmetoden. Valet av läsläror är olika. Yvones arbetslag är det som har det mest föråldrade, ”Elsi”. Arbetslaget tittar nu på något nytt men grundtanken är att den ska bygga på ljudmetoden.

Vad är metodens styrkor eventuella svagheter?

Ulla får de flesta elever att kunna läsa med den här metoden. De blir duktiga läsare. Eleverna får även rätt teknik att kunna läsa svåra och långa ord.

Svagheten är att det är begränsa vad de kan läsa i början. Texterna är inte så tilltalande när man använder ljudmetodens läsläror.

Hur individanpassar du läsinlärningen?

De elever som redan kan läsa när de börjar ettan får redan då ingå i nivågrupperade läsgrupper. Oftast kan de inte skriva lika bra och det gör att de finns med i bokstavsformandet. De första fem bokstäverna gör de gemensamt men sedan arbetar eleverna

individuellt med bokstavsinläringen. De följer ändå den inlärningsgång som läsläran har bestämt.

Eleverna börjar skrivandet direkt för att de ska förstå att det hör ihop med att läsa. Alla kan skriva mer eller mindre.

Läraren är väldigt noga med hur eleverna formar bokstäverna. Det ska se snyggt ut. När de skriver egna texter i skoldagboken rättar hon ingenting. Här kan läraren, eleven och föräldrar se skrivutvecklingen och det brukar bara upplevas positivt. Det blir så tydligt att det går framåt.

De elever som ändå får svårigheter med läs- och skrivinläringen får fler uppgifter att göra till varje bokstav. Läraren anser att det inte går att eleverna hoppar över ett moment och går vidare utan de måste fortsätta att öva till det är befast det som de övat på. Det är här hon måste vara uppfinningsrik och göra det som är svårt, roligt. Det finns inga genvägar till läsning. Vissa gånger har Ulla fått använda sig av en helordsmetod för de elever som inte ”knäckt koden”.

Vad är din roll som lärare vid läsinläringen?

Alldeles i början är det läraren som styr inläringen utifrån den läslära de använder. Sedan blir inläringen individanpassad och då är lärarens roll mer att stödja och vägleda eleverna där de befinner sig. De lär sig en arbetsgång som de sedan följer. Ibland har de gemensamma genomgångar ex. bokstavsgenomgång eller olika grammatiska övningar men läraren finns mer som en vägledare till eleverna i deras läsinläring.

Ulla anser att det är viktigt att som lärare läsa mycket skönlitteratur för eleverna för att de ska förstå att det är roligt att kunna läsa.

Vad är elevernas roll vid den första läs- och skrivinläringen?

Eleverna måste ha en egen drivkraft för att lära sig läsa. Hon som lärare kan visa på hur man kan lära sig men det är ändå eleven själv som måste få aha-upplevelsen.

Eleverna arbetar i sin egen takt och det innebär att de tar ett eget ansvar för sitt lärande.

Sammanfattning och tolkning av intervju med Ulla

Här är det en lärare som mycket väl vet att hon använder ljudmetoden som sin grundstomme. Att hon sedan blandar flera olika metoder är en självklarhet för henne. Texterna i böckerna de

använder är inte så tilltalande. Det gäller även att variera alla övningarna så mycket som möjligt för att bokstavsgenomgången ska bli rolig.

Ulla poängterar att det är viktigt att eleverna formar bokstäverna ordentligt, hon släpper inte någon som inte presterat sitt maximala. Det beror på, som jag har uppfattat det, att de ska kunna läsa vad de skrivit.

Eleverna i den här klassen nivågrupperas tidigt för att de ska fångas upp där de befinner sig. Det är viktigt för en bra inläring säger hon.

Som lärare anser hon sig vara en vägledare för eleverna men de styrs ändå av en speciell arbetsgång.

Birgitta

Birgitta är spec.lärare sedan 35 år tillbaka. Hon arbetar på samma skola som Margareta. Eleverna hon undervisar kommer från skolår 1-3. Birgitta arbetar efter den syntetiska metoden.

Berätta om dina erfarenheter av den läsinlärningsmetod du använder.

Har du alltid använt den här metoden?

Läraren har alltid använt ljudmetoden vid läsinläring. Den här lärarens erfarenheter av att arbeta med den här metoden är enbart positiva. Hon kan lära alla läsa. Det går lätt att variera de många övningar hon använder sig av så att de blir roliga.

En annan metod hon även använder är att ljuda stavelser.

Hur ser det ut i övriga arbetslag på skolan?

Alla arbetslag på skolan grundar sin inläring på ljudmetoden. Sedan använder sig lärarna av andra metoder för att få variation i inläringen. Hon anser att det är viktigt att se till varje elevs olika förutsättningar och behov.

Vad är metodens styrkor eventuella svagheter?

Styrkan med den här metoden är att alla lär sig läsa. Även en grav dyslektiker anser hon. Läraren här anser att metoden inte har några svagheter. Möjligen, att det tar längre tid, innan eleverna kan läsa texter med större innehåll.

Hur individanpassar du läsinlärningen?

Under den första läsinlärningen är det viktigt att bokstavsljuden blir helt befästa. Ljudningen ska gå automatiskt så att eleven kan koppla på förståelsen.

Hon låter även eleven läsa innehållsneutrala stavelser. Det låter kanske inte så skojigt men läraren anser att hon kan göra dessa övningar både spännande och roliga. Det gäller att träna och träna. Det finns ingen genväg, träning ger färdighet. Birgitta tränar individuellt på den här nivån med varje elev. Elevens framsteg bestämmer arbetstakten. Hon använder även dator till eleverna och det innebär att hon fått ytterligare ett sätt att förstärka visuellt.

Vad är din roll som lärare vid läsinlärningen?

Lärarens roll är att ha ansvar för pedagogiken, metoden vid inlärningen, uppmuntra, berömma, och peppa eleven. Läraren visar vägen, ibland olika vägar för att intresset och motivationen inte ska slockna.

Arbetet är ett samspel elev - lärare.

Hon tycker också att det är viktigt att kontinuerligt informera föräldrarna om hur deras barn utvecklar sin läsfärdighet. Viktigt är att föräldrarna känner sig delaktiga i barnets utveckling.

”Den verkliga utmaningen är, att lotsa de elever med stora inlärningssvårigheter, till en fungerande läsning och därmed ett bättre självförtroende.

Det är högsta vinsten”. (Birgitta)

Vad är elevernas roll vid den första läs och skrivinlärningen?

Elevens roll är att göra sitt bästa efter sin förmåga.

Sammanfattning och tolkning av intervju med Birgitta

Läraren har träffat många elever genom åren och hon är av den uppfattningen att ljudmetoden är den som är självklar i hennes inläring. Visst har hon fått tagit till någon annan metod någon gång men den här är oslagbar. Alla lär sig läsa anser hon. Läraren tycker att det som är svagheten med den syntetiska metoden är texterna. De har inte något större innehåll utan är istället relativt torftiga.

Birgitta är spec. lärare och här är individanpassningen total. Med många år erfarenhet vet hon vilket material som passar för den enskilda eleven. Hon är klar och tydlig över sin roll som

lärare. Hon har ansvar för pedagogiken och något man aldrig får glömma är att berömma och uppmuntra eleven.

Sammanfattning och tolkning av intervjuer

De lärare som använder den analytiska metoden tycks även kunna använda sig av den i andra ämnen. Med det menar de att samtalet mellan elever och läraren i de ofta förekommande genomgångar hjälper den enskilda eleven att förstå innehållet i text och bild. Lärarna känner också att det är roligare att arbeta eftersom de nu ser sig som undervisande lärare och med det menar de också att de känner sig delaktiga i elevernas lärande. De tycker även sig se att eleverna har en stor läsglädje som motiverar dem till att läsa mer och det leder i sin tur till att de blir bättre läsare. Att fokus läggs på förståelsen med den här metoden lyser igenom tydlig i intervjuerna.

De lärare som använder den syntetiska metoden använder sig av fler metoder för att få variation i inläringen. De anser att de läsläror de använder inte har så inspirerande texter och är därför tvungna att göra eget material. De är annars övertygade om att ljudmetoden är den metod som lär eleverna att läsa. Läraren styr bokstavs-inläringen i början men blir efterhand en vägledare eftersom eleverna arbetar efter en given inlärningsgång som de lärt sig. Här har man lagt fokus på lästeknik och det blir tydligt att så är fallet när man läser intervjuerna.

Kritik mot metoderna enligt litteraturen

Utifrån de olika författarnas åsikter har jag bearbetat den kritik som finns mot metoderna i den litteratur jag valt att läsa.

Det är ibland svårt att veta om det ligger någon vetenskaplig grund för den kritik författarna ger eller om det är egna åsikter man framhäver.

Jag har ändå försökt att strukturera ut kritik som är återkommande och som har en mer saklig grund. Med kritik menar jag här negativ kritik som finns mot metoderna.

Kritik mot den syntetiska metoden

Enligt kritikerna ger den syntetiska metoden en långsam och ineffektiv läsning eftersom den fokuserar på att eleverna ska bli tekniskt duktiga läsare (Allard, Sundblad och Rudqvist 2001).

Eleverna kan också känna tvånget att bli tekniskt duktiga vilket kan göra att deras självförtroende rubbas (Taube, 2002).

En annan svårighet med ljudmetoden är att man börjar med den mest abstrakta delen, språkets minsta del, fonemen.

Eleverna får också kravet att det är mycket viktigt att läsa rätt istället för att förstå innehållet. För att nå en automatiserad läsning sker ofta en överinlärning som för många elever är helt onödig och meningslös (Åkerblom, 1988).

Den kritik som även uppkommer mot den syntetiska metoden är att den inte tar tillvara på elevernas tidigare kunskaper utan här måste alla följa den speciella inlärningsgången. Metoden och den starkt lärarstyrda undervisningen styr var eleverna ska vara inte var de befinner sig i utvecklingen. I och med det ges lite tillfälle till individualisering. Att eleverna har kunskaper och egna upplevelser med sig när de börjar skolan bortser den syntetiska metoden ifrån.

En del elever har svårare att läsa ord som säv, os, vis medan de istället kan läsa ord som brandbil, häst och cykel. Det här beror på att de inte har en förförståelse av de orden. Om de istället får arbeta med ord som finns i deras verklighet blir det i de flesta fall en annan situation (Edfäldt i Kullberg red. 1995, Åkerblom, 1988).

Skrivandet har i början en nästan osynlig plats. Det här gör att läsandet och skrivandet inte får den betydelse av ett skriftspråkligt sammanhang enligt Liberg (1993). Hon säger vidare att det här gör att vissa elever som känner sig mer engagerade när de får skriva, på det här sättet, tappar lusten eftersom de inte kan se målet.

Sammanfattning

Kritik mot den syntetiska metoden

- Mekanisk och lärarstyrd.
- Teknik viktigare än förståelse.
- Tar inte tillvara barns erfarenheter
- För abstrakt för en del barn.

Kritik mot den analytiska metoden

Kritiken mot den analytiska metoden är lite annorlunda än kritiken mot den syntetiska. Enligt litteraturen handlar det om att motivera och svara mot den kritik som den traditionella

metoden fått. Därför tar jag upp några av de försvarspunkter som återkommer i litteraturen, där ligger också den kritik man kan få fram mot den analytiska metoden.

Lundberg menar (1984), det finns elever som inte klarar av att lära sig läsa på egen hand utan behöver en systematisk och lärarstyrd undervisning som leder dem på rätt väg. Han säger vidare att de som förespråkar den analytiska metoden använder sig av en ”låt-gå” attityd där lärarstyrningen är för svag för de elever som kräver en mer styrd inläring.

Han anser också att de som använder den traditionella metoden lär eleverna att bli tekniskt duktiga läsare och det leder i sin tur till att de inte behöver kämpa med att avkoda. Att de får använda sig av drillövningar behöver inte innebära att det är tråkigt. Det gäller att bedriva en kreativ och levande pedagogik.

Texter där eleverna har en förförståelse av innehållet är inte lika med att de ska ”knäcka koden”.

”Jag vill inte bestrida att många barn kan lära sig att erövra språket på detta sätt men det är ingalunda en lätt uppgift att arrangera en skriftspråklig miljö som möjliggör en sådan spontan inläring” (Lundberg, 1984, s.117).

Witting (1993) menar att grundproblemet för elever med lässvårigheter är att de har brister i avkodningen. Eleverna måste läsa enskilda och okända ord rätt därför krävs drillövningar. Det går inte att förlita sig ett sammanhang, man måste kunna avkoda orden rätt.

Sammanfattning

Kritik mot den analytiska metoden

- Eleverna blir inte säkra läsare eftersom de inte automatiserar avkodningen.
- Den analytiska metodens förespråkare har en ”låt-gå” attityd till läs- och skrivinläringen.
- Eleverna kan lätt gissa sig till vad det står istället för att läsa ut det.
- Eleverna utvecklar ingen teknik för att avläsa svåra ord.

Vilken metod bör man välja?

Det finns vetenskapliga studier där man jämfört olika metoder, men det finns bara en slutsats att dra efter alla studier:

”alla metoder för läsundervisning kan ge vissa positiva resultat för vissa barn vid vissa tillfällen” (Smith, 2000, s.12).

För att elever ska vara intresserade och motiverade av läsinlärning bör eleverna ges möjlighet att använda sig av flera metoder för att sedan använda den som de anser är den mest lämpliga (Björk & Liberg, 1996).

”Klarar eleven sig igenom svårigheterna vid det första mötet med skriften, med bibehållet självförtroende, är prognosen för den fortsatta läs- och skrivinlärningen relativt god” (Taube, 2002 s.55).

Slutdiskussion

I mitt arbete har jag velat få svar på många frågor. Men den fråga som har haft störst betydelse för mig är: *Vilka svagheter, styrkor har den syntetiska respektive analytiska metoden?*

Vad är lärares erfarenheter av att använda den läsinlärningsmetod de använder?

Att frågorna är viktiga är givetvis utifrån hur jag ska undervisa när jag ställs inför uppgiften att lära barnen läsa och skriva. Det är inte alltid man kan välja den metod man helst vill arbeta utifrån eftersom det många gånger är en skolas kultur som bestämmer det.

Genom litteraturen har jag förstått att metodvalet inte är det viktigaste om barn lär sig läsa och skriva. Däremot lärares kunskap om den metod de använder, engagemang och lyhördhet om det enskilda barnets behov.

Att veta vad de olika metoderna har för styrkor eller svagheter gör då att man vet vad man eventuellt ska ändra på.

Svaren på frågorna har jag sökt i litteraturen och genom de intervjuer jag gjort med lärare som arbetar utifrån de olika metoderna.

När jag började sökandet efter läsandets mysterium visste jag att det inte fanns några genvägar till läsinlärning. För en del barn kommer läsningen relativt enkelt men för vissa tar det längre tid och innebär ett hårt arbete.

Att barnen har en viss lingvistisk medvetenhet när de börjar sin läsinlärning har stor betydelse enligt forskarna. Viktigt är också att fortsätta den träningen i skolan eftersom den grammatiska undervisningen inte tycks utveckla den och det gäller främst lässvaga barn. Det finns bra och roliga övningar i bl.a. Ann-Katrin Svensson bok (1995) som man kan använda sig av och dessa gynnar alla elever.

Om man har en behavioristisk grundsyn arbetar man efter den syntetiska metoden. Det innebär att man går från delarna, till helheten.

Lundberg (1984) är en av förespråkarna till den här metoden och han menar att ljudmetoden är den enda rätta för att eleverna ska bli goda läsare. Han förespråkar mycket teknikträning och det för att få en automatiserad avkodningen som i sin tur leder, anser han, till duktiga läsare.

Samtidigt säger han att om man inte har förförståelse till den aktuella texten gör det att man inte förstår innehållet.

Kritiken som den här metoden får är annars just den att man fokuserar för mycket på att eleverna ska bli tekniskt duktiga läsare.

Enligt Taube (2002) kan det göra att elevernas självförtroende sjunker och det gäller framför allt de elever som har svårigheter med läsinlärningen.

De lärare jag har intervjuat som arbetar efter den här metoden anser att teknikträningen är viktig. Den som tilltalas mest av den är spec.läraren. Hon säger att de barn hon arbetar med alltid lär sig läsa med den här metoden. Eleverna fokuseras på en svårighet i taget. Inlärningen sker i lagom stora strukturerade doser som läraren har bestämt. Det kan man även läsa i litteraturen att man ska göra om man har en behavioristisk grundsyn. Det kanske är rätt men de här barnen behöver kanske mer än andra *texter* som engagerar för att locka till en fortsatt motivation till träning.

De två lärarna Ulla och Margareta som utgår från den syntetiska metoden använder också helord när de lär barnen läsa. Det behövs eftersom de vanliga orden ex. jag, och, du, tidigt förekommer i läslärorens. Margareta låter sina elever skriva gemensamma texter för att få lite variation. Hon är annars ganska nöjd med sin läslära.

Ulla som använder det gamla Elsi materialet utgår ibland från elevernas egna texter. Hon säger att Elsi materialets texter är så torftiga att det behövs andra texter som barnen förstår.

Men hon har inte funnit något material som är så strukturerat och bra som det här och det har gjort att det varit svårt att hitta något bättre säger hon.

Det båda dessa lärare har gjort är att blanda olika metoder och det med anledning av att de inte tycker att metoden har allt att önska. Det de båda anser mest negativt är texterna. Men de är medvetna om problemet och gör en del eget material istället.

Ett problem som Margareta har sett hos sina elever är att de fortsätter ljuda när de kan läsa. Det är något vi måst arbeta med att få bort. Det kan leda till att de glömmer bort vad texten handlar om när de istället fokuserar för mycket på ljudandet.

Både Margareta och Ulla låter sina elever skriva egna texter efter sin förmåga direkt när de börjar skolan. Det tycker de är bra så att eleverna förstår att det hör ihop, läsa och skriva. Tittar man på hur man ska arbeta enligt metodens teoretiska upplägg skriver man inte fritt förrän man kan alla bokstäver.

Här bryter man återigen mot den traditionella metodens upplägg. Jag får den känslan att man har behov av att blanda in fler läsinlärningsmetoder om man arbetar syntetiskt för att därmed få en helhet i nybörjarundervisningen.

Om man har en holistisk grundsyn använder man sig av den analytiska metoden. Det innebär att man går från helheten till delarna. Den är kunskapsinriktad och bygger på förförståelse av en text.

Allard, Rudqvist och Sundblad (2001) som förespråkar den här metoden anser att läsförståelsen av den text barnen läser är det som motiverar dem att vilja läsa och skriva. Elever som arbetar utifrån den här metoden förutses ta en aktiv roll i sin inläring och det gör de med hjälp av texter som är meningsfulla säger författarna vidare.

Den kritik som riktats mot den här metoden är att den skulle vara en låt – gå metod. Det innebär att det inte skulle finnas någon struktur i inläringen.

Det jag såg vid mina besök, och det som lärarna sa, var att det istället var tvärt om. Deras roll var mer undervisande än förut. De här lärarna använde sig av böcker med olika typ av text ex. skönlitteratur, faktaböcker även små teaterstycken och det innebar att eleverna även undervisades i hur olika texter var uppbyggda. Förförståelse av texten och grammatiken i densamma blandades som något naturligt i samtalen lärare- elever.

Yvonne har inte velat överlåta bokstavsinnläringen helt till eleverna. Hon känner att den kontrollen vill hon ha fortfarande. Hon tycker det är viktigt att veta att eleverna arbetar sig framåt med de olika ljuden.

Ann däremot låter eleverna fritt få välja. Hon har inte sett något problem med det..

Den här metoden bygger även på att man ska lita på barns egen förmåga och kreativitet att vilja lära sig. Men det förutsätter att man gör innehållet intressant, spännande och roligt också. Hennes långa erfarenhet som lärare har gjort att hon har en stadig grund att stå på och det gör att hon vet om någon av hennes elever inte arbetar framåt. Givetvis för man noggranna anteckningar var barnen befinner sig. Det är extra viktigt när man arbetar som Ann gör.

Det som är en stor vinst med den här metoden är läsglädjen som eleverna har säger de båda lärarna som arbetar analytiskt. Jag är beredd att tro på vad de säger. Vid ett flertal tillfälle var det barn som hade arbetat färdigt med någon uppgift och de frågade direkt om de fick läsa sin bänkbok.

Det jag såg när jag satt med i en läsgrupp var den närhet och samspel som fanns mellan lärare-elev när de samtalade om innehållet i den bok de använde. Det tror jag har en stor betydelse för glädjen i arbetet, att känna sig delaktig med eleverna.

Det jag har funnit när jag träffat dessa olika lärare är att de som valt ett analytiskt sätt att undervisa tycks vara mycket mer positiva till sin undervisning. De har roligt tycker de. Vad det beror på kan vara fler orsaker tror jag. Dels kan man ha arbetat med en metod man inte varit nöjd med från början eller att man har behov av att förnya sig. Jag tolkar Lpo 94 som att vi skolan ska/bör undervisa utifrån den analytiska metoden.

I Lpo 94 står. *Skolan ska sträva efter att varje elev*

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga

(Lpo 94 s.11)

Om man läser skolans mål att sträva efter anser jag att den syntetiska metoden inte följer upp vad som står där. Enligt den traditionella metoden/ljudmetoden är det läraren som styr

inläringen och det finns ingen möjlighet till eget initiativ eller någon individualisering. Här följer alla samma inlärningsgång. Tittar man istället på den analytiska metoden tycker jag mig finna att det är här det egna initiativet kan tas och det är positivt ur ett lärar- och elevperspektiv. Här är det även enklare att individualisera inläringen eftersom man kan använda textmaterialet man arbetar med efter varje elevs förutsättningar.

Om man ska följa Lpo 94 anser jag att det bör vara den analytiska metoden som står i centrum och inte som det är på många skolor idag, den syntetiska.

Båda metoderna strävar mot samma mål, att lära alla barn läsa. Den ena metoden startar i delarna och den andra med helheten. Efter ett år eller två kan man nog säga att de möts. Det som är den stora frågan är då. Vilka barn har utvecklat sin läsning mest och läser en bok av egen fri vilja? Med andra ord vilka elever känner läsglädje.

Förslag till vidare forskning

Efter att läst litteratur och intervjuat lärare har mina funderingar varit om elever läser med ”lust” senare i livet beroende på om de har fått till sig läsningen på ett syntetiskt eller analytiskt sätt.

Kan det vara någon skillnad i pojkar och flickors läsintresse, beroende på metod, senare i livet?

Referenslista

Allard, B. Rudqvist, M. Sundblad, B (2001). *Nya Lusboken* Stockholm: Bonniers Utbildning

Arnvist, A (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur

Björk, M & Liberg, C (1996). *Vägar in i skriftspråket, tillsammans och på egen hand*.
Stockholm: Natur och Kultur

Johansson, B Svedner, P O (2004) *Examensarbetet i lärarutbildningen*. Uppsala:
Kunskapsföretaget.

Kullberg, B (red).(1995). *Om barns skriftspråksinläring. Nio svenska forskares tankar*.
Mölnadal:Vad.Varför.Hur.

Larson, L. Naucle`r, K. Rudberg, L-A (1992). *Läsning och läsinläring*. Lund:
Studentlitteratur

Lundberg, I (1984). *Språk och läsning*. Stockholm: Liber

Smith, F (2000). *Läsning*. Sockholm: Liber

Stadler, E (1998). *Läs- och skrivinläring*. Lund: Studentlitteratur

Svensson, A-K (1995). *Språkglädje*. Lund: Studentlitteratur

Taube, K (2002). *Läsinläring och självförtroende*. Stockholm: Prisma

Trost, J (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet,
förskoleklassen och fritidshemmet. (Lpo 94)* Stockholm: CE Fritzes AB

Witting, M (1993). *Ominläring - ett sätt att övervinna läs och skrivsvårigheter*. Falköping: Ekelunds Förlag

Åkerblom, H (1988). *Läsinläring från praktik till teori*. Stockholm: Almqvist& Wiksell

